

בתלתא – בשלישי חזר ועלה, והשיב אל ה' את דברי העם, וכשירד
אמר להו מצות הנבלה שנאמרה לו באותו יום, בארבעה בשבת
השכים ועלה ונצטוה על מצות הפרישה מתשמיש, וירד וצויה בה
את ישראל, ובו ביום עבד – עשו פרישה.

ורבנן סברי, בתרי בשבט איקבע ירחא – ראש חודש נקבע בשני
בשבט, ובתרי בשבט – באותו יום לא אמר להו ולא מיד, משום
חולשא דאזרחא. בתלתא – בשלישי בשבת עלה אל ה' וחזר ואמר
להו ואתם תהיו לי, בארבעה בשבת חזר ועלה, וכשירד אמר להו
מצות הנבלה, ובחמשה בשבת עלה ונצטוה על הפרישה, ובאותו יום
עבד פרישה.

הגמרא מקשה על רבי יוסי: מיתבי – הקשו בני הישיבה, נאמר
במצות הפרישה וקדשתם היום ומוחר' (שמות יט י), ומשמע כרבנן
שבחמישי בשבת נצטו לפרוש בו ובששי, ובשבת ניתנה התורה,
וקשיא לרבי יוסי, שלדבריו פרשו ברביעי חמישי וששי.

מתרצת הגמרא: אמר לה – יתרץ רבי יוסי, באמת משה נצטוה
ברביעי לפרוש בו ובחמישי, ויום אחד הוסיף משה מדעתו, והסכים
ה' עמו, ולכן הפרישה נמשכה גם בששי.

הגמרא מביאה את הברייתא שבה נאמרה דעת רבי יוסי בזה: דתניא
בברייתא, שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכים הקדוש ברוך
הוא עמו, הוסיף יום אחד מדעתו לימי הפרישה שקודם מתן תורה,
ופירש מן האשה לגמרי, שלא חזר לתשמיש לאחר מתן תורה, וישפר
את הלוחות.

הגמרא מבארת מדוע עשה דברים אלה, ומנין שה' הסכים עמו.
מבררת הגמרא: הוסיף יום אחד מדעתו, מאי דריש – מה דרש.
משיבה הגמרא: מאחר שבציזיו נאמר וקדשתם היום ומוחר', דרש
משה שתיום צריך להיות כמחר, מה למחר – כמו שיום מחר לילו
עמו, שיפרשו גם בלילה שלפניו, אף היום צריך להיות לילו עמו,
זהרי לילה דהאידין – הלילה של היום כבר נפקא ליה – עבר, ולא
פרשו בו, שמע מינה – יש ללמוד מכאן שאין הכוונה להיות, אלא
תרי יומי לבר מהאידין – עוד שני ימים מלבד היום. שואלת
הגמרא: ומנלן – ומהיכן למדנו דהסכים הקדוש ברוך הוא על דו,
משיבה הגמרא: דלא שריא – שלא שרתה השכינה על הר סיני עד
צפרא דשבתא – שבת בבוקר, ואילו לפי ציווי ה' היתה צריכה
לשרות בששי בבוקר.

מבררת הגמרא: ופירש מן האשה, מאי דריש, משיבה הגמרא: נשא
קל וחומר בעצמו, אמר, ומה ישראל שלא דברה שכינה עמה
אלא שעה אחת, בהר סיני, וקבע לה זמן מתי ידבר עמהם, אמרה
תורה ויהיו נבונים וגו' אל תגשו אל אשה' (שם יט טו), אני שכל
שעה ושעה שכינה מדברת עמי, ואינו קובע לי זמן מתי ידבר עמי,
שאוכל לפרוש ולהטח קודם לכן, על אחת כמה וכמה שעלי
לפרוש תמיד. שואלת הגמרא: ומנלן דהסכים הקדוש ברוך הוא על
ידו, משיבה הגמרא: דבתבי (דברים ה כז) אחרי מעמד הר סיני שה'
צויה לו לך אמר להם שובו לכם לאהליכם, דהיינו לנשותיכם,
ובתבי בתריה – וכתוב מיד אחרי זה ואתה פה עמד עמדי, ואל
תשוב לאחלק. ואית דאמרי – ויש אומרים שלמדנו שה' הסכים עמו
ממה שהצדיק את פרישתו באמרו (במדבר יב ח) פה אל פה אדבר
בו.

מבררת הגמרא: שפר את הלוחות, מאי דריש, כי מפני חטאם של
ישראל לא היה לו לשברם, משיבה הגמרא: אמר משה קל וחומר,
ומה קרבן פסח, שהוא אחד מתרי"ג – משש מאות ושלוש עשרה
המצות, אמרה תורה (שמות יב מג) וכל בן נכר לא יאכל בו,

והכוונה למומר לעבודה זרה, התורה בולה בלאן, תלויה בלוחות
האלה, וישראל מוכרים, שהרי עבדו לעגל, על אחת כמה וכמה
שאינם ראויים לה ואין לתת להם. שואלת הגמרא: ומנלן דהסכים
הקדוש ברוך הוא על ידו, משיבה הגמרא: שנאמר (שם לד א)
הלחת וגו' אשר שברתי, ואמר ריש לקיש, מהו אשר, אמר לו ה',
ישר בחד ששיברתי.

הגמרא חוזרת למחלוקת רבי יוסי ורבנן ומביאה ראיה להוכיח כאחת
הדעות: תא שמע, והיו נכנים ליום השלישי' (שם יט א), משמע
שרק שני ימי פרישה קדמו ליום מתן תורה, וקשיא לרבי יוסי.
מתרצת הגמרא: תא אמרינן – הרי אמרנו שיום אחד הוסיף משה
מדעתו.

ראיה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, שנינו בברייתא: היום השלישי
היה השלישי בחדש וגם שלישי בשבת. אם כן נמצא שראש חודש
היה בראשון בשבת, וימי הפרישה היו ברביעי חמישי וששי, ובשבעה
בחודש ניתנה התורה, וקשיא לרבנן. מתרצת הגמרא: אמרי לה –
יתרצו רבנן, תא מני – מיהו השונה ברייתא זו, רבי יוסי היא.

הגמרא מבארת ברייתא זו, ולשם כך היא מביאה ברייתא אחרת.
שואלת הגמרא: היום השלישי שבו עוסקת הברייתא, שלישי למאי
– שלישי למה הוא, כי מלשון הברייתא משמע שהיא עוסקת ביום
שלישי, ועליו אמרה שהיה מלבד זה שלישי גם לחודש ולשבת.

משיבה הגמרא: שלישי לכדתניא – לענין ששנינו בברייתא, נאמר
(שם יט ח) וישב משה את דברי העם אל ה' וכתב בפסוק שאחריו
ויגד משה את דברי העם אל ה'. שואלת הברייתא: מה אמר לו

הקדוש ברוך הוא למשה לומר לישראל, לאחר שהשיב את דברי
העם, ומה אמר להם משה לישראל בשם ה' כפי שנצטוה, ומה
אמרו ישראל למשה על כך, ומה השיב משה לפני הנבונה שאמרו
ישראל. משיבה הברייתא: זו מצות הנבלה, שאותה אמר ה' למשה

לצוות לישראל, והוצרך משה להשיב שקבלוה עליהם, דברי רבי
יוסי בר יהודה. רבי אומר, בכתובים אלה נרמז שבתחילה – משבאו
לסיני פירש להם משה את עונשה של התורה, למי שמצווה בה ואינו

שומרה, דבתבי וישב משה, רמז לדברים שמשבבין – ממרידים
ומונעים דעתו של אדם מלקבל את התורה, ולכפוף – לאחר מכן,
פירש מתן שכרה למקיימה, דבתבי ויגד משה, רמז לדברים
שמושבבין לבו של אדם בדברי אגדה. הגמרא מביאה שיטה אחרת

בדברי רבי: ואיכא דאמרי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת,
בתחילה פירש מתן שכרה, דבתבי וישב משה, רמז לדברים
שמשבבין דעתו של אדם, ולכפוף פירש עונשה, דבתבי ויגד
משה, רמז לדברים שקשין לאדם בגידין [ירק מר]. וכוונת הגמרא

לומר שהיום השלישי המוזכר בברייתא הקודמת היה שלישי
לדברים, שכבר מראש חודש התחיל משה להמשיך לבם של ישראל
בדברים לקבלת התורה, ולפרש עונשם ומתן שכרם, ואמרה
הברייתא שהיום השלישי לדברים היה גם שלישי בחודש ושלישי

בשבת.
ראיה נוספת לאחת הדעות: תא שמע, שנינו בברייתא: היום הששי
היה הששי בחדש וגם הששי בשבת. ונמצא שראש חודש היה
בראשון בשבת, וקשיא לרבנן. מתרצת הגמרא: תא נמי – גם ברייתא
זו דברי רבי יוסי היא.

הגמרא מבארת את הברייתא. שואלת הגמרא: היום הששי שבו
עוסקת הברייתא, ששי למאי – ששי למה הוא. משיבה הגמרא: רבא
אמר,

שבת דף פז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלט

46 רב פפא מקשה על רבנן מברייאא שמדייקת את משמעות הפסוקים:
 47 **אמר רב פפא, תא שמע**, נאמר (שמות טז א) **'ויסעו מאילם ויבאו**
 48 **כל עדת בני ישראל אל מדבר סין וגו' בחמשה עשר יום לחדש**
 49 **השני'**, שהוא אייר, ובהכרח שאותו היום **שבת היתה**, שהרי בו
 50 התרעמו על משה על הרעב והבטיח שה' יוריד להם מן למחרת,
 51 **דכתיב** (שם טז ז) **'ויבקר ויראתם את כבוד ה'**, וכתוב (שם טז כו)
 52 שאמר להם משה **'ששת ימים תללכתו'**, וביום השביעי **שבת**, לא
 53 יהיה בו', אם כן שבת היתה רק לאחר ששה ימים שירד בהם המן,
 54 ומכאן שירידת המן לראשונה היתה בראשון בשבת, והיום שבו
 55 הבטיחם עליה היה שבת. מקשה רב פפא: **וימדומיך באייר שבקתא**
 56 – ומאחר שחמשה עשר באייר היה שבת, ואייר הוא חודש חסר, הרי
 57 נותרו עד סוף אייר שני שבועות שלמים, ונמצא **ריש ירחא דסיון חד**
 58 – ראשון בשבת, ו**קשיא לרבנן**.
 59 מתרצת הגמרא: **אמרי לה רבנן** – על זה מוכרחים אנו לומר שרבנן
 60 יתמצו, **אייר דהחיא שתא** – של אותה שנה **עבורי עברות** – היה
 61 מעובר, ולפיכך ראש חודש סיון חל בשני בשבת.
 62 הגמרא מקשה מברייאא שאינה מתיישבת כאחת מן השיטות: **אמר**
 63 **ליה רב חביבי מחזנאה** [–בן העיר מחזנא] **לרב אשי, תא שמע**,
 64 נאמר (שם מ ז) **'ויחיה פחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש**
 65 **הזקם המשקן'**, ותנא בברייאא, **אותו יום** שהזקם המשכן נמל **עשר**
 66 **עטרות**, כלומר שהיה ראשון לעשרה דברים, ואלו הם: **ראשון**
 67 **למעשה בראשית**, שיום זה חל בראשון בשבת, **ראשון להקרב**
 68 **הנשיאים**, **ראשון לכהונה**, שמאותו יום נמסרה עבודת הקרבנות
 69 לכהנים לבדם, **ראשון לסדר העבודה הקבועה** במקדש בקרבנות
 70 ציבור, **ראשון לירידת האש** מן השמים על המזבח, **ראשון לאכילת**
 71 **הקדשים** בגבולות הקבועים בתורה, **ראשון לשבון השכינה**
 72 בישראל, **ראשון לברך את ישראל** בברכת כהנים, **ראשון לאיסור**
 73 **הקבמות**, שמאז נאסרה ההקרבה בבמות, ועוד, שניסן הוא **הראשון**
 74 **לחדשים**. מדייק רב חביבי: **ומדריש ירחא** – ומאחר שראש חודש
 75 **דינסן דהאי שתא** – של השנה הזו היה בתוך – ראשון בשבת, הרי
 76 ראש חודש ניסן **דאשתקד** – של השנה הקודמת, שבה יצאו ממצרים,
 77 היה **[בארבעה] בשבת**, **דתניא בברייאא: אחרים אומרים, אין בין**
 78 **עצרת** [–חג השבועות] **לעצרת ואין בין ראש השנה לראש השנה**
 79 **אלא ארבעה ימים בלבד**, כלומר, בשנה הבאה יחול ראש השנה
 80 ארבעה ימים בשבוע אחרי היום שחל בו ראש השנה בשנה זו, וכן
 81 שאר המועדים, **ואם היתה שנה מעופרת**, יחול אחרי חמשה ימים.
 82 ובין שראש חודש ניסן היה ברביעי, הנה ליה **ריש ירחא דאייר**
 83 **מעלי שבקתא** – נמצא ראש חודש אייר בערב שבת [–יום ששי וריש
 84 **ירחא דסיון בשבתא**, **קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן**.
 85 מתרצת הגמרא: **לדעת רבי יוסי** **שבקתא חסרין עביר** – בשנה
 86 הראשונה עשו שבעה חדשים חסרים, ולכן ההפרש בין פסח שבשנה
 87 הראשונה לפסח שבשנה השניה היה רק שלשה ימים, ואף שבשנה
 88 השניה ראש חודש ניסן חל בראשון בשבת, בשנה הראשונה הוא חל
 89 בחמישי בשבת, ולכן ראש חודש סיון חל בראשון בשבת.

1 ששי להנניח של ישראל במדבר סיני, ורב אהא בר יעקב אמר,
 2 ששי להנניח וגם ששי למסען – לנסיעתם מרפידים, שבאותו יום
 3 שנסעו משם באו למדבר סיני.
 4 הגמרא מבארת את מחלוקת רבא ורב אחא: **וקמיפלגי** – ונחלקו
 5 **במצות שבת דמרה** – שנצטוו בה במרה, שכן **מדכתיב** בעשרת
 6 הדברות (דברים ה יב) **'שמור את יום השבת וגו' באשר צוה ה'**
 7 **אלהיך'** משמע שכבר נצטוו במצוה זו עוד קודם הדברות, **ואמר רב**
 8 **יהודה אמר רב**, שהכוונה היא **'באשר צוה'**, כבר **במרה**. מר – רבא
 9 **סבר**, **אשבת איפקוד אתחומין לא איפקוד** – על איסור מלאכה
 10 בשבת נצטוו במרה, אך על התחומין עדיין לא הצטוו עד שניתנה
 11 תורה, ולכן היה מותר להם ללכת בשבת יותר מאלפים אמה,
 12 ובנסיעתם מרפידים נסעו בשבת, ובאו לסיני ביום ראשון, ויום זה היה
 13 ראשון רק להנניח. ומר – רב אחא סבר, **אתחומין נמי איפקוד** – גם
 14 על התחומין נצטוו במרה ונאסרה להם נסיעה בשבת, ולכן יצאו
 15 מרפידים רק ביום ראשון ובאותו יום באו לסיני, ויום זה היה ראשון
 16 גם למסעם.
 17 ראייה נוספת לאחת הדעות: **תא שמע**, שנינו בברייאא, **ניסן שבו**
 18 **יצאו ישראל ממצרים, בארבעה עשר בו שחטו את פסחיהם,**
 19 **ובחמשה עשר יצאו משם, ולערב לקו הכבודות**.
 20 וקודם שמתשיכה הגמרא להביא את דברי הברייאא, מבארת
 21 הגמרא את מה שקשה בה: מקשה הגמרא: **'לערב' סלקא דעתך** –
 22 וכי יעלה בדעתך שמכת בכורות היתה רק בערב שאחרי יציאתם
 23 ממצרים.
 24 הגמרא מבארת את הברייאא, וחוזרת להביא את המשך דבריה:
 25 **אלא צריך לומר שמבערב לקו הכבודות**, כלומר בלילה שקדם
 26 ליציאתה. וממשיכה הברייאא: **ואותו היום** [–חמשה עשר] **חמישי**
 27 **בשבת היתה**. מדייקת הגמרא: **מדומיך** – מאחר שחמשה עשר **בניסן**
 28 **היה חמשה בשבת**, נמצא **ריש ירחא** – ראש חודש **דאייר**, **שבקתא** –
 29 **שבת**, ולפיכך **ריש ירחא** – ראש חודש **דסיון**, **חד** – ראשון **בשבת**,
 30 **וקשיא לרבנן**, שאמרו שראש חודש סיון היה בשני בשבת.
 31 מתרצת הגמרא: **אמרי לה** – יתמצו רבנן, **אייר דהחיא שתא עבורי**
 32 **עברות** – אייר של אותה שנה היה חודש מעובר [–מלא, בן שלושים
 33 **יום], ונמצא שראש חודש סיון חל בשני בשבת**.
 34 הגמרא דוחה תירוץ זה: **תא שמע** ראייה מהסיפא של אותה ברייאא,
 35 שם מבואר **דלא עברות** – שאייר לא היה מעובר, ששנינו, **ניסן שבו**
 36 **יצאו ישראל ממצרים, בארבעה עשר שחטו פסחיהם, בחמשה**
 37 **עשר יצאו, ולערב לקו כבודות**. מקשה הגמרא: **'לערב' סלקא**
 38 **דעתך** – וכי תעלה בדעתך כן. מבארת הגמרא: **אלא אימא** – צריך
 39 לומר, **מבערב לקו כבודות**. וממשיכה הברייאא: **ואותו היום חמישי**
 40 **בשבת היתה**, **השלים ניסן** – כלה ניסן בשלמותו, כלומר שהיה מלא,
 41 **ואירע ראש חודש סיון להיות באחד בשבת**, **חסר אייר חסר**,
 42 **ואירע ראש חודש סיון להיות באחד בשבת**. **קשיא לרבנן**.
 43 מתרצת הגמרא: **הא מני** – ברייתא זו דברי רבי יוסי היא, אבל לפי
 44 רבנן אפשר אף לומר שחמשה עשר בניסן לא חל בחמישי, ואין צורך
 45 לתרץ שאייר באותה שנה היה מעובר.